

14. KO VAR DOT IESAISTĪŠANĀS KĀDĀ NO MEŽA KOOPERATĪVIEM?

**UZTICAMS PARTNERIS VISU MEŽSAIMNIECISKO DARBU IZPILDĒ
LABĀKI NOSACĪJUMI TIRGŪ
BEZMAKSAS KONSULTĀCIJAS UN ATBALSTS**

Lai nodrošinātu meža īpašuma apsaimniekošanu un peļņu no tās, nepieciešamas zināšanas gan par mežsaimniecību, gan koksnes tirgu. Ja meža īpašniekam nav pietiekošas prasmes, lai pats bez citu palīdzības tiktu galā ar sava īpašuma apzināšanu, apsaimniekošanas plānošanu un tā realizāciju, tad viena no iespējām ir iesaistīties kādā no meža kooperatīviem. Vispirms gan īpašniekam jāsaprot, kas ir meža kooperatīvs, kādi ir tā darbības principi un kādi būs ieguvumi.

Kooperatīvs un tā darbības principi

Kooperācija pēc būtības ir cilvēku kopdarbība. Tās galvenais **mērķis** ir labums, ko no līdzdarbošanās kooperatīvā gūst katrs tā biedrs, izmantojot kooperatīva sniegtos pakalpojumus un kopīgiem spēkiem sagādātās

Kooperatīvs saviem biedriem iesaka uzticamus, profesionālus mežsaimniecisko pakalpojumu sniedzējus un atrod izdevīgākās kokmateriālu realizācijas iespējas.

iespējas. Kooperatīva mērķis ir sniegt pakalpojumus savu biedru saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanai. Kooperatīvs ir uzņēmums, kas pieder tā biedriem un strādā biedru interesēs, un ikviens, kas tajā iesaistās, zināmā mērā kļūst par līdzīpašnieku.

Kooperatīvs parasti tiek **dibināts no apakšas**, sanākot kopā domubiedru grupai un vienojoties par principiem un mērķiem. Parasti šis process noslēdzas ar izstrādātiem statūtiem, kuri tad arī ir pamats kooperatīva darbībai un tālākai attīstībai. Statūti nav slepens dokuments, un ikviens ar tiem var iepazīties! Tie nosaka kooperatīva darbības principus, biedru tiesības un pienākumus.

Kooperatīvo sabiedrību **darbības principi** ir noteikti *Kooperatīvo sabiedrību likumā*¹. Tas nosaka, ka kooperatīvā sabiedrībā (KS) par biedru var būt tikai tā persona, kas izmanto KS pakalpojumus un atbilst statūtos noteiktajiem kritērijiem (ja tādi paredzēti). Meža nozarē kooperatīvs savu darbību vērs uz to, lai tas būtu veiksmīgs spēlētājs kokmateriālu tirgū un uzticams mežsaimniecisko pakalpojumu sniedzējs meža īpašniekam.

Saskaņā ar *Kooperatīvo sabiedrību likumu katram biedram*, neatkarīgi no viņa meža platības un iemaksātā paju kapitāla apjoma, biedru kopsapulcē ir **viena balss**. Tā ir būtiska kooperatīvu atšķirība no citām uzņēmējdarbības formām. Likums nosaka arī citus kooperatīva darbības pamatprincipus:

- kooperatīvs ir brīvprātīga organizācija, kurā var iestāties ikviens, kurš vēlas saņemt šīs organizācijas pakalpojumus un uzņemties tās biedra pienākumus atbilstoši sabiedrības statūtiem;
- kooperatīvu vada tā biedri;
- kapitālu veido un kontrolē tā biedri;
- izmaksas finansē biedri paši, veidojot uzkrājumus un sedzot zaudējumus.

Kooperatīva darbības principi atšķiras no citu uzņēmēju darbības principiem. Pakalpojumu sniedzējs izdara konkrēto darbu, saņem atalgojumu par to un viņa interese par konkrēto cirsmu vai meža nogabalu beidzas. Kooperatīvs seko līdzī visai īpašuma apsaimniekošanai ilglaicīgā ciklā. Plānojot ciršanu, tiek domāts gan par atjaunošanu, gan kopšanu, turklāt ne tikai konkrētajā nogabalā, bet visā īpašuma teritorijā!

1 <https://likumi.lv/ta/id/298656>

leguvumi no kooperācijas

Meža īpašnieki vienmēr cenšas noskaidrot, kādu labumu iegūs, iestājoties kooperatīvā. Visbiežāk tiek solīts **ekonomiskais izdevīgums, drošība, kvalitāte un informācija**:

- daudz lielākas iespējas izdevīgi un droši pārdot cirsma vai kokmateriālus;
- iespēja pārdot koksni un pirkt pakalpojums, lietojot pašu meža īpašnieku kontrolētu struktūru;
- meža uzraudzība un apsaimniekošana atbilstoši visām likumu, normatīvo aktu un mežsaimniecisko standartu prasībām;
- palīdzība meža saimniecības dokumentācijas kārtošana, ieskaitot ES fondu piesaisti;
- profesionāla kontaktpersona, pie kuras vērsties ar jebkuru jautājumu, un iespēja saņemt konsultācijas;
- viegli pieejami profesionāli padomi par sava meža attīstīšanu un tā vērtības celšanu;
- pieeja aktuālai un objektīvai informācijai.

Kooperācija pašlaik ir vienīgais veids, kā lētāk apsaimniekot privāto mežu, saņemot tirgū augstāko cenu par pārdoto koksni un nodrošinot labāku mežsaimniecisko darbu izpildes kvalitāti. Līdz ar kooperatīva biedru skaita pieaugumu palielinās iespēja panākt izdevīgākus nosacījumus meža stādu iegādei, jaunaudžu kopšanai, koksnes realizācijai un citiem pakalpojumiem.

Kooperatīvā var iesaistīties ikviens, neatkarīgi no meža platību lieluma. Tieši mazo un vidējo īpašumu īpašnieki finansiāli iegūst vairāk, jo var saņemt gan augstāku cenu par nelielu koksnes apjomu, gan lētākus pakalpojumus, arī bezmaksas konsultācijas ir būtisks ieguvums.

Meža īpašniekam jāatceras, ka **iestāšanās kooperatīvā neliedz lēmumu pieņemšanas brīvību** un neuzliek par pienākumu izmantot kooperatīva pakalpojumus meža apsaimniekošanā un kokmateriālu realizēšanā. Kooperatīvs ir papildus alternatīva. Īpašnieks var savu koksni tirgot arī ārpus kooperatīva un izmantot citus pakalpojumu sniedzējus, kā arī jebkurā brīdī izstāties no kooperatīva, ja sniegtie pakalpojumi neapmierina. Ikvienam ir izvēles brīvība, kuras kooperatīva piedāvātās iespējas izmantot – konsultācijas, pakalpojumus vai meža apsaimniekošanu.

Kooperatīva biedriem ir augstākas kokmateriālu cenas un lētāki pakalpojumi, kā arī iespēja izdevīgāk realizēt enerģētisko koksni, nekā to darot individuāli.

Izdevumi un ienākumi

Lai iestātos kooperatīvā, biedriem jāveic **iestāšanās maksa** un jāiegādājas pajas. To lielumu un maksāšanas kārtību nosaka katra kooperatīva statūti. Iestāšanās maksa ir vienreizējs maksājums, neatkarīgi no platības. Īpašniekam jāņem vērā, ka katrs jaunā biedra īpašums tiek apmeklēts un apsekots, noskaidrota īpašuma apsaimniekošanas vēsture, pārrunāta līdzšinējā īpašnieka pieredze un vēlmes turpmākajai meža apsaimniekošanai. Šīs izmaksas parasti tiek segtas no iestāšanās maksas.

Paju maksa var būt proporcionāla meža platībai vai arī ir noteikts minimālais skaits paju, kas jāiegādājas. Ja biedrs nolemj izstāties no kooperatīva, paju kapitālu statūtos noteiktajā kārtībā atmaksā atpakaļ. Pajas var izpirkt ar vienreizēju maksājumu – kopā ar iestāšanās maksu, vai arī ar atskaitījumiem no koksnes pārdošanas darījumiem. Ir kooperatīvi, kur biedri maksājumus kārtu, veicot pirmās saimnieciskās darbības.

Arī **dividenžu izmaksa** kooperatīva biedriem tiek atrunāta statūtos. Jāņem vērā, ka ikvienam kooperatīvam ir nepieciešami līdzekļi tā attīstībai, tāpēc nereti ir noteikts, ka dividendes izmaksās tikai tad, kad kooperatīva peļņa sasniegs zināmu apjomu. Šādi nosacījums nodrošina to, ka kooperatīvā apvienojas īpašnieki, kurus interesē ilgtermiņa saimniekošana, nevis ātra peļņa.

Kooperācijas būtība

Kooperatīvu darbībā iesaistās visdažādākie meža īpašnieki. Nosacīti tos var iedalīt divās grupās. Pirmie ir ieinteresēti aktīvi iesaistīties sava meža apsaimniekošanā, tomēr zināšanas un pieredze nav pietiekama, lai darītu to bez konsultantu un speciālistu atbalsta. Otrā grupā ir tie īpašnieki, kuri dzīvo tālu no īpašuma un kuriem pamatnodarbošanās ir citā jomā, līdz ar to nav laika aktīvi iesaistīties savu īpašumu apsaimniekošanā. Neatkarīgi no iestāšanās iemesla, kooperatīva biedri novērtē atklātumu, ko veicina arī iespēja iepazīties ar detalizētu pakalpojumu un izmaksu tāmi, piedalīties lēmumu pieņemšanā un diskusijās. Tas rada savstarpēju uzticēšanos, kas ir viens no kooperatīva darbības pamatnosacījumiem.

Šodien vairs netiek meklēti paši lētākie pakalpojumu sniedzēji: visi vēlas kvalitāti un profesionālus pakalpojumus! Tāpēc kooperatīvi veido sadarbību ar tādiem pakalpojumu sniedzējiem, kuriem var uzticēties un kuri spēj nodrošināt kvalitatīvus pakalpojumus visā Latvijas teritorijā. Īpašnieki ir kļuvuši gudrāki un izglītotāki un novērtē tālredzīgu meža apsaimniekošanu.

Kooperatīva mērķis nav radīt konkurenci mežsaimniecisko pakalpojumu tirgū, bet rūpēties par kooperatīva biedru vajadzībām. Tas nozīmē, ka kooperatīvam nav obligāti jākļūst par pakalpojumu sniedzēju, lai nodrošinātu ekonomiskos labumus saviem biedriem. Nenoliedzami, ja kooperatīvs savas darbības rezultātā spēj nodrošināt peļņu un to novirzīt attīstībai, tad ekonomiskie ieguvumi no mežu apsaimniekošanas ilgtermiņā būs daudz lielāki.

Ikvienam īpašniekam ir izvēle – iesaistīties kādā no jau esošajiem kooperatīviem vai atrast domubiedru grupu un dibināt jaunu. Tikai jāatceras, ka nepietiek reģistrēt kooperatīvu un domāt, ka visi kooperācijas labumi būs uzreiz pieejami. Vispierms organizācijai sevi ir jāaplicina kā uzticamu sadarbības partneri ne tikai saviem biedriem,

bet arī pakalpojumu sniedzējiem un koksnes uzpircējiem. Jāpriet labam laika sprīdim, kamēr kooperatīvs pierāda sevi un sāk saņemt no firmām piemaksu vai pakalpojumu cenu atlaides par apjomu vai arī izdevīgus piedāvājumus, piemēram, kādu noteiktu sortimentu iepirkšanu par augstākām cenām noteiktā laika periodā.

Kooperatīvi Latvijā

Kooperācijai ir ļoti senas saknes. Pirmie lauksaimniecības kooperatīvi veidojās 18. gadsimta vidū, meža kooperatīvi – pagājušā gadsimta vidū. Latvijā kooperācijas ideja meža nozarē atdzimusi pavisam nesen, un pirmie kooperatīvi var atskatīties uz astoņu gadu pieredzi. Katram no pieciem kooperatīviem ir sava darbības niša un attīstības redzējums.

Lielākie un aktīvākie meža kooperatīvi *Mežsaimnieks* un *L.V.Mežs* savu darbību aizsāka 2011. gadā. Šodien kooperatīvu biedru skaits pārsniedz vairākus simtus un apsaimniekojamā meža platība pārsniegusi simts tūkstošus hektāru. Sākotnēji *Mežsaimnieks* darbojās tikai Kurzemē, bet jau kopš 2016. gada, tāpat kā *L.V.Mežs*, savu biedru vidū uzņēma meža īpašniekus no visas Latvijas un ir izveidojis birojus Alsungā, Valmierā un Rēzeknē. Kooperatīvos iesaistās īpašnieki, kuru meža platība ir nedaudz lielāka par hektāru. Abi kooperatīvi aktīvi darbojas meža īpašnieku un sabiedrības izglītošanā un informēšanā, kā arī pārstāv meža īpašnieku intereses citās organizācijās, piemēram, Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācijā un Latvijas meža īpašnieku biedrībā. Jāatzīmē, ka *L.V.Mežs* palīdz kooperatīva biedriem slēgt arī lauksaimniecības zemju apsaimniekošanas un medību nomas līgumus.

No 2013. gadā dibinātajiem mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām (MPKS) savu darbību Ogres novadā turpina *Ūsiņš*, savukārt *Vidzemes ekomežs* ir atradis savu nišu šķeldas ražošanā un tirdzniecībā. 2016. gadā dibinātais un Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas atzītais mežsaimniecības kooperatīvs *Mūsu mežs* savu darbību aktīvi attīstīta Saldus pusē.

Literatūra

1. *Kooperatīvo sabiedrību likums*. Pieņemts: 12.04.2018. Stājas spēkā: 01.01.2019.
2. *KS Mežsaimnieks* – www.mezsaimnieks.lv.

3. Meža īpašnieku kooperācija Latvijā (2011) Ozolnieki: LLKC MKPC, 15 lpp.
4. MKPS L.V.Mežs – www.lvmezs.lv.
5. MPKS Mūsu mežs – www.musumezs.lv.
6. MKPS Vidzemes ekomežs – www.ekomezs.lv.
7. Vilkriste, L. (2015) Viens nav cīnītājs – meža īpašnieku kooperācija. *Saimnieks LV* 06: 64–66.
8. Vilkriste, L. (2015) Meža īpašnieku kooperācija Kurzemē. *Saimnieks LV* 07: 54–57.
9. Vilkriste, L. (2015) Meža īpašnieku kooperācija – lēni, bet stabili. *Saimnieks LV* 08: 72–75.